

Lietuvos katalikø baþnyèios vargonininko padëtis socialinëje erdvėje

Sonata Drupaitė

*Vilniaus pedagoginis universitetas,
Istorijos fakultetas, Politologijos ir
sociologijos katedra, T. Ðevèenkos g. 31,
LT-03111 Vilnius*

Remiantis literatūros ir dokumentø analize, empirinio tyrimo duomenimis, analizuojama Lietuvos katalikø baþnyèios vargonininko padëtis socialinëje erdvėje. Pagrindinis dėmesys kreipiamas á duos aspektus: vargonininkø socialinæ ekonominæ padëtá ir já sálygojanèius veiksnius; vargonininko ir darbo aplinkos sáveiká akcentuojant pasitenkinimá darbu; profesijos prestiþá; profesinës kvalifikacijos ir kompetencijos vertinimus, akcentuojant profesinës veiklos trūkumus, kvalifikacijá kelti trukdanèius veiksnius; profesines funkcijas ir profesinës etikos normas.

Raktaþodþiai: socialinë ekonominæ padëtis, profesijos prestiþas, pasitenkinimas darbu, kvalifikacija ir kompetencija, profesinë etika

1. ÁVADAS

Vargonininko profesija yra viena seniausiø muzikø profesijø. Istoriskai susiklosèiusios ðios profesinës veiklos formos leido vargonininkams aktyviai dalyvauti visuomeninëje bei kultūrinėje veikloje, bendrauti su ávairiø visuomenës sluoksniø atstovais. Ðios profesinës grupës raidka visuomeniniame ir kultūriniam gyvenime buvo reikðminga. XIX a. pabaigos–XX a. pradþios Lietuvoje, besiplètojant lietuviø tautiniam sájudþiui, vargonininkai aktyviai kovojo uþ lietuviybæ, platino lietuviðká spaudá, kūrë chorus ir jiems vadovavo, rengë dainø ðventes, puoselëjo baþnytinæ muziká ir kt. Iðsilavinæ vargonininkai tuo laikotarpiu buvo meno skleidëjai. Komunistinio totalitarizmo laikais vargonininkai, atstovavæ lietuviybës dvasiai, asmens ir sáþinës laisvei, þmoniø buvo palaikomi ir remiami. Vargonininko profesija ágavo patriotiná, disidentiná aspektá.

Atkūrusioje nepriklausomybæ Lietuvoje prasidëjæ fundamentalus socialiniai pokyèiai veikë kultūros kaitos procesá, bendràsias religinio gyvenimo tendencijas. Visuomenėje áteisinta religijos ir Baþnyèios padëtis turëjo átakos baþnyèios vargonininkø vietai socialinëje hierarchijoje, jø darbui, profesinës veiklos galimybëms. Baþnyèios vargonininkas – kultūros atstovas baþnyèioje, ugdantis þmoniø skoná, rengiantis muzikos valandëles, vadovaujantis chorui, organizuojantis savo bendruomenës nariø kultūriná laisvalaiká.

Tyrimo *aktualumá* sálygoja tai, kad sociologiniu poþiūriu ði profesinë grupë tirta nebuvo. Autorës nuomone, svarbu teoriðkai bei remiantis atliktais tyrimais iðnagrinëti ðios profesinës grupës padëtá socialinëje hierarchijoje, iðanalizuoti ir ávertinti já le-

mianèius veiksnius, ávertinti profesinës veiklos ypatybes dabartiniu metu – tai leistø numatyti profesinës perspektyvos galimybes.

Socialinis identifikavimasis tampa viena svarbiausiø socialiniø mokslø problemø. Mitrikas (1995) paþymi, kad „þinojimas, kaip þmonës susitapatina su tam tikromis pozicijomis socialiniame gyvenime arba socialinëje erdvėje, kokioms vertybëms jie teikia prioritetá tame identifikavimosi procese, leidþia atskleisti realø visuomenës ir jos grupiø gyvenimo vaizdà bei numatyti pagrãstesnes prielaidas formuoti socialinius sprendimus ávairiuose visuomenës funkcionavimo lygiuose. Tuo labiau tai svarbu didelio visuomenës pokyèio sálygomis, kurios kaip tik bûdingos ðiandienos Lietuvai“ [12: 45]. Vargonininkø padëtis apmokamojo darbo srityje, jø ekonominis aktyvumas, darbo sálygos ir uþmokestis, profesinë kvalifikacija, priklausymas organizacijoms yra svarbūs rodikliai, atspindintys jø visuomeninæ padëtá. Paþymëta, kad vargonininkø poþiūriu á savo profesijá kaitá lemia ne tik demokratinës visuomenës raida, bet ir identifikavimosi pokyèiai.

Straipsnio *tikslas* – nustatyti baþnyèios vargonininkø esamà socialinæ padëtá, ávertinti galimybes visapusiðkiau panaudoti kurybiná potencialá plètojant dvasinæ kultūrą. Tyrimo *objektas* – baþnyèios vargonininkø padëtis socialinëje erdvėje.

Tyrimo remtasi prielaida, kad baþnyèios vargonininkø padëtá lemia visuomenėje vykstanèios socialiniø kultūrinio, socialinio ekonominio ir politinio proceso kaita, socialinës ekonominës padëties bei profesinës kvalifikacijos ir kompetencijos vertinimo pokyèiai, saviraiðkos galimybës, profesijos prestiþo kriterijø pokyèiai.

Tyrimo metodai ir organizavimas. Tyrime derinamas subjektyvus ir objektyvus reiðkinio analizavimo būdas, leidþiantis išskirti padėtį lemiančius socialinius, ekonominius, politinius, psichologinius veiksnius. Konceptinė tiriamojo reiðkinio analizė remiasi keliomis tarpusavyje susijusiomis teorijomis, sudarančiomis integralø tyrimo pagrindà: padėčiai socialinėje erdvėje atskleisti pasirinktos socialinio statuso analizės teorinės konstrukcijos, darbuotojo ir darbinės aplinkos santykio analizė remiasi pasitenkinimo darbu teorinėmis nuostatomis. Darbe taikyti kiekybiniai ir kokybiniai metodai.

Darbe taikyti šie *tyrimo metodai*: literatūros ir dokumentø analizė, interviu, anketinė apklausa.

Pagrindinis empirinio tyrimo metodas – apklausa. Matavimo instrumentas – anketos. Anketos parengtos remiantis teorinės analizės rezultatais. Patikslintos atlikus bandomuosius tyrimus. Anketø klausimai sudaryti pagrindþiant tyrimo kriterijø sistemà.

Tyrimo laikas, imtis ir reprezentatyvumas. Tyrimas atliktas 2001 m. spalio–gruodþio mėn., 2002 m. sausio–geguþės mėn. Apklausoje dalyvavo 733 respondentai. Tyrimo atrankos aibà sudaro tokios tiriamøjø grupės:

I grupė – *parapijø vargonininkai* (100 respondentø). Apklausoje dalyvavo Vilniaus, Kauno, Panevėþio, Ðiauliø, Kaiðiadoriø (arki)vyskupijø vargonininkai. Tiriamøjø imėiai nustatyti taikyta sisteminė atranka. Apklausos rezultatai atspindi tiriamosios grupės nariø nuomonà. Remiantis statistikos duomenimis, 2001 m. Lietuvoje buvo 690 parapijø. Tikslus parapijose dirbanėiø vargonininkø skaičius neþinomas.

II grupė – *parapijø klebonai* (100 respondentø). Apklausoje dalyvavo Vilniaus, Kauno, Panevėþio, Ðiauliø, Kaiðiadoriø (arki)vyskupijø parapijø klebonai. Tiriamøjø imėiai nustatyti taikyta sisteminė atranka. Apklausos rezultatai atspindi tiriamosios grupės nariø nuomonà. 2001 m. statistikos duomenimis, Lietuvoje buvo 685 kunigai (28 – nepriskirti atskiroms parapijoms).

III grupė – *klierikai* (103 respondentai). Apklausoje dalyvavo Vilniaus Ðventojo Juozapo, Telðiø, Kauno kunigø seminarijø klierikai. Tiriamøjø imėiai nustatyti taikyta iðtisinė atranka. 2001 m. statistikos duomenimis, Kauno, Vilniaus, Telðiø kunigø seminarijose studijuojanėiø klierikø skaičius – 177 (Vilkaviðkio vyskupijos kunigø seminarijos klierikai dėl lėðø stokos apklausiami nebuvo. Klierikø skaičius – 37). Manome, kad apklausos rezultatai reprezentuoja klierikø nuomonà.

IV grupė – *vargonø specialybės studentai* (30 respondentø). Apklausoje dalyvavo Lietuvos muzikos akademijos, Marijampolės kolegijos, Panevėþio kolegijos (Panevėþio kolegijos Rokiðkio filialas duomenø nepateikė) studentai. Tiriamøjø imėiai nustatyti

taikyta iðtisinė atranka. 2001 m. statistikos duomenimis, minėtose mokslo ástaigose studijuojanėiø vargonø specialybė studentø skaičius – 56. Manome, kad apklausos rezultatai reprezentuoja studentø nuomonà.

V grupė – *gyventojai* (400 respondentø). Apklausoje dalyvavo Vilniaus, Kauno, Ðiauliø apskriėiø gyventojai. Tiriamøjø imėiai nustatyti panaudota daugiapakopė atsitiktinė atranka (stratifikuota pagal miesto/miestelio/kaimo gyventojus). Pirmajame etape pasirinkti teritoriniai vienetai. Apklausos rezultatai atspindi tiriamosios grupės nariø nuomonà.

Duomenø analizė buvo atliekama taikant *SPSS 10.0 for Windows* statistiniø duomenø apdorojimo programà.

2. BAÐNYTIOS VARGONININKO PADETIES SOCIALINĖJE ERDVĖJE SOCIOLOGINIO TYRIMO TEORINIAI PRINCIPAI

Analizuojant baþnytios vargonininkø padėtį socialinėje erdvėje tikslinga aptarti teorines konstrukcijas, pateikiančias padėtį apraðanėiø kriterijø konfigūracijos modelius bei argumentacijas.

Statuso samprata. Svarbiausi socialinà sluoksnà iðskiriantys poþymiai. Analizuodami individo ar socialinės grupės padėtį socialinėje erdvėje ðiuolaikiniai sociologai savo mintis nukreipia ieðkodami „beasmenio“ elementø – statusø, roliø, funkcijø, institutø [15: 156]. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad *socialinis statusas* – tai integracijos rodiklis, nusakantis socialinės grupės ar jos atstovø padėtį visuomenėje, socialiniø santykiø sistemoje [10: 236]. Statusas suprantamas kaip subjektyvi kategorija, kuria nusakoma visuomenės nuomonė apie individà, vertinant jà „ið ðalies“ [20: 150].

Asmens pozicijos visuomenėje, padėties, teisės, pareigos ir elgesio normos plaėiai diskutuojamos sociologinėje literatūroje. Iðsamiau tai aiðkina stratifikacijos teorijos. Socialinė stratifikacija yra viena sudėtingiausiø socialinės minties sriėiø, todėl ðiame straipsnyje plaėiau neaptariama. Aptariamos tik svarbiausios ðiuolaikinės stratifikacijos teorijos, kuriomis remiantis nusakoma vargonininkø padėtis socialinėje erdvėje. Ðiuolaikiniø socialinės stratifikacijos teorijø atstovai nesutaria, kuriuos kriterijus, sàlygojančius visuomenės nariø susiskirstymà á sluoksnius, laikyti pagrindiniais. Ávairios teorinės mokyklos pateikia skirtingus visuomenės būv apraðanėiø kriterijø konfigūracijos modelius bei argumentacijas. Skiriasi ir ðiø teorijø metodologiniai principai, vartojamø sàvokø turinys.

„*Statuso pasiekimo*“ teorinė mokykla stratifikacijà supranta kaip individo susiskirstymà á sluoksnius pagal uþimamà statusà visuomenėje. Pabrėþiamas *profesinis statuso aspektas*. Daugiausia dėmesio ðioje te-

orijoje skiriama statuso pasiekimo procesui – remiamasi prielaida, kad šiuolaikinėje industrinėje visuomenėje dauguma statuso yra ne priskirti, o pasiekti. Mokyklos atstovė *O. Duncano, D. Feathermano ir B. Duncano* „Socio-economic Background and achievement“ (1972) darbuose iždėstyta visuomenės stratifikacijos paradigma, kuria remiantis šiuolaikiniai nauji stratifikacijos kriterijai yra tokie: *išsimokslinimas, profesijos prestižas, pajamos*. Jų pagrindu sudarytas *Duncano Socialinis ekonominis indeksas (SEI)*, kuris tiksliau, nei profesijø prestižas, nusako socialinę padėtą [2: 85].

Struktūrinio funkcionalizmo paradigmos dalininkai (J. H. Goldthorpe'as ir K. Hope'as) teigia, kad minėto socioekonominio indekso (SEI) socialiniai padėčiai nusakyti nepakanka, nes socialinę padėtą veikia ir kiti veiksniai: *autoritetas, gyvenimena, socialinė aplinka* ir kt.

Pvelgiant iš „statuso pasiekimo“ teorijos pozicijos, ekonominę nelygybę sąlygoja nevienodas statusas, kurą lemia *skirtingas išsilavinimas, profesija bei pajamos*. *I. Geėienės* (1999) pastebėjimu, šis požiūris nėra visiškai adekvatus Lietuvos situacijai, kurioje *aukštą išsilavinimą ar profesijos prestižą neatitinka pajamø*. Tačiau žmonės, turintys aukštąją išsilavinimą, aukštą profesionalumo laipsną, turi daug daugiau galimybiø gauti gerai apmokamą darbą [4: 67].

Pastebima, kad tarp daugelio statuso, kuriuos visuomenėje ūpima žmogus, galima išskirti pagrindinį, kuris lemia jo socialines pozicijas visuomenėje. Dažniausiai tas statusas – ypač dabartinėse visuomenėse – susijęs su *ekonominė ir profesinė veikla* [15: 156].

Jacikeviėius (1995) pažymi, kad žmones ūpimti tam tikras pozicijas visuomenėje skatina *atlyginimas* (susidedantis iš ūpmokėšio ūp darbą, apdovanojimo ir kitø materialiniø bei dvasiniø vertybiø), *labai geras pozicijos vertinimas, žgaliojimai* (visuomenės sankcionuota galimybė turėti ataką kitiems visuomenės nariams). *Menininkø ir kultūros darbuotojų motyvavimo daltiniai dažnai būna kiti. Atlyginimo ir žgaliojimo prognozės eia gana menkos. Svarbiausiais veiksniais tampa prestižo veiksniai ir saviraiškios galimybės. Norinėio ūpimti šias pozicijas atsiranda tada, kai aplinkiniai žmonės jas gerai vertina* [7: 53, 54].

Suminėti kriterijai ir pastebėjimai yra aktualūs analizuojant vargonininkø socialinę ekonominę padėtą, profesinės perspektyvos galimybes.

Prestižo samprata. Profesijos prestižą sąlygojantys veiksniai. Šiuolaikinėje visuomenėje labiausiai išskirtini yra darbo pobūdis arba profesija. Dažniausiai profesinis statusas lemia, kokiam sluoksniui priskiriamas žmogus [11: 125]. „Prestižu vadinama visuomenėje tos pozicijos ávertinimo, susiformavusio visuomenėje“ [7: 53]. „Tai visuomenės teikiama pagarba elgesiui ar savybėms, kurios atspindi kultūrinės vertybės ir idealus“ [1: 352].

Coxono (1986) teigimu, netgi egzistuojant tokiems neišvengiamiems veiksniams, kaip ekonomika ar švietimo sistema, kurie turi ataką profesinei stratifikacijai, socialinio statuso – kaip reiškinio – daktys glūdi tame, kaip žmonės supranta ar ávertina atskiras profesijas. Skirtingiems profesijø statusams priklauso skirtingos valdžios, nuosavybės bei prestižo dalys [6: 100].

Struktūrinio funkcionalizmo teorijos atstovas *R. M. Marshas* (1971), svarstydamas, kokie profesijø bruožai suteikia didesnį prestižą vienam darbui, palyginti su kitu, teigia, kad *profesijø prestižo panađumà sąlygoja išsilavinimas, funkcijos (autoritetas, galia, valdžia) ir pajamos*. Šis teiginys struktūriną funkcionalistiną profesijø prestižo aiđkinimą padarė socialinės stratifikacijos teorijos pagrindu.

Profesijø prestižas yra *socialinis psichologinis reiškinys*. Socialiniai psichologiniai veiksniai apima grupio ir asmenybio sáveikà, emocinę tarpasmeninio santykiø pusę, visuomenės nuomonę ir visuomeninę psichikà apskritai. Profesijø prestižui yra būdingos kai kurios socialinio psichologinio veiksnio savybės: masiškumas, „kooperacinis“ atsiradimas ir funkcionavimas, tiesioginis ásiliejimas á asmenybę, grupę, visuomenę (profesinės grupės ir kt.) veiklos santykius; sąmoningi ir nesąmoningi veiksniai suderinami, asmenybei suvokiant bendrą jø poveikà, vertybio sistema.

Profesijø prestižo formavimasi visuomenės sąmonėje sąlygoja ne tik esama tikrovė ir jà atspindinėio subjekto savybė, bet ir atspindėjimo procesas. Skirtingos grupės ir asmenybės yra nevienodai átrauktos á visuomeninę veiklą (taip pat darbinę), tai leidžia manyti, kad skirtingi socialiniai psichologiniai mechanizmai formuoja ir profesijos prestižą [19: 45].

Asmenybė ir grupės profesijos prestižą suvokia kaip nuostatø derinà susiformavusá ne jø sąmonėje. Esamos nuostatos ásiminimas gali būti suprantamas kaip *stereotipas*.

Pagrindinė socialinio psichologinio mechanizmo funkcija formuojant profesijø prestižą – sujungti du esamus profesijos prestižo lygmenis: visuomeniną psichologiną ir asmeniną psichologiną [16: 162].

Profesijø prestižas apima pagrindinio socialinio bendruomenio normas ir tikslus. Jø veikimas nusakomas socialiniais psichologiniais profesijø formavimo mechanizmais. Remiantis šiuo požiūriu labiau akcentuojamas *dabarties ir ateities momentø reikšmingumas* formuojant profesijø prestižą konkretiems socialiniams subjektams.

Gudaitienė (1999) pažymi, kad Rytø Europoje daug sociologinio darbo atliekama tiriant turtiną visuomenės stratifikaciją, kai individo visuomeninę padėtą daugiausia lemia ekonominiai kriterijai. Jos nuomone, materialinė gerovė dažnai suteikia individi valdžią ir aukštą statusą, tačiau nebūtinai taip yra.

Prestijà gali sąlygoti veikla, nieko bendra neturinti su ekonominiu ar politiniu rangu [6: 100].

Vargonininko vietà socialinėje erdvėje nusako ir *muzikinės kultūros evoliucija, jo vieta muzikinės kultūros evoliucijos sistemoje*. Visuomenėje vykstantys procesai turi átakà muzikantø veiklos formoms ir kryptingumui, specifiniu būdu modifikuoja jos funkcijas [17: 118].

3. BAÞNYÞIOS VARGONININKO PADĖTIS SOCIALINĖJE ERDVĖJE

Baþnyþios vargonininko socialinė veikla ir funkcijos

Profesinės funkcijos ir etikos normos

Profesinės funkcijos. Vargonininko, kaip patarnautojo, vietà pamaldose nusako baþnytinės liturginės nuostatos, oficialus Baþnyþios poþiūris á baþnytinæ muzikà, tradicijos.

Baþnytinėse liturginėse nuostatose paþymima, kad liturginiame susirinkime (iðkilmingose pamaldose) dalyvauja ir bendradarbiauja ne tik kunigas, tarnai, skaitytojai ir eiliniai dalyviai, bet ir muzikai, giedotojai. Liturginėje celebracijoje kiekvienas turi jiems priklausomas pareigas ir jas atlieka nustatytu laiku pagal liturginiø rubrø ir principø nurodymus. Pareigø pasiskirstymas liturginėje celebracijoje liturgijà padaro harmoningu vieniu [8: 82–83]. Baþnyþioje grojantys muzikantai yra aktyvūs pamaldø dalyviai, nors jø tarnystė pamaldose nėra taip iðryðkinama kaip kitø (celebranto, akolitø, lektorio, Ðventojo raðto skaitytojø, ministranto). Liturginė konstitucija pabrėþia, kad vargonai Romos Baþnyþioje yra laikomi didþioje prabangoje kaip tradicinis muzikos instrumentas, kurio balsas gali suteikti baþnytinėms apeigoms nuostabaus þavumo (SC 120), todël *vargonininkas pamaldose yra labai svarbus patarnautojas: jis akomponuoja giedotojams, daþnai groja vienas ir privalo uþtikrinti harmoningà celebracijos eigà, specialiai jai improvizuodamas*.

Apklausoje dalyvavø vargonininkai ($N = 100$) nurodė, kad pagrindinės vargonininko pareigos parapijoje yra vargonavimas ir darbas su choru (76%), vargonavimas (18%), darbas su choru (6%). Nedaugelis vargonininkø dirba su parapijos jaunimu, rūpinasi muzikinio repertuaro papildymu bei atnaujinimu, dirba ūkio darbus ir kita. Apklausoje dalyvavø parapijø klebonai ($N = 100$), klierikai ($N = 100$), gyventojai ($N = 400$) vargonininko pareigas parapijoje nurodė tokia svarba: suorganizuoti chorus ir su jais dirbti – 77, 98,1, 96%; atlikti muzikinius patarnavimus apeigose – 73,5, 89,3, 94%; rūpintis muzikinio repertuaro papildymu bei atnaujinimu – 66,8, 85,4, 90%; saugoti baþnyþios muzikos instrumentus – 36,8, 70,9, 76%. Baþnyþios vargonininko specialybės studentø nuomone, pagrindinės vargonininko pareigos parapijoje yra vargonavimas (62%) ir darbas

su choru (58,6%). Kitos vargonininkø pareigos iðsidėstė tokia svarba: organizacinis darbas (organizuoti koncertus, dirbti su parapijos jaunimu ir kita; 34,5%), bendruomeninio giedojimo organizavimas (17,2%), vargonininko giedojimas (13,8%), muzikinio repertuaro papildymas bei atnaujinimas (6,9%). Nedaug studentø mano, jog muzikinio repertuaro papildymas bei atnaujinimas yra svarbi vargonininko pareiga (pagal svarbà ði pareiga yra paskutinėje vietoje), nors, parapijø klebonø ir klierikø nuomone, ði pareiga svarbi (90,0; 85,4%) ir nereikðmingai skiriasi nuo pagrindiniø vargonininko pareigø – vargonavimo ir darbo su choru. Apklausoje dalyvavø studentai nepaminėjo, kad rūpinimasis baþnyþios muzikos instrumentais yra vargonininko pareiga, taèiau net 80% studentø nurodė, kad labai svarbi vargonininko savybė – *geras pareigø atlikimas*.

Visø apklausoje dalyvavusio respondentø nuomone, svarbiausios vargonininko pareigos parapijoje – vargonavimas ir darbas su choru.

Profesinės etikos normos. Visuomenėje kiekviena profesinė veikla, net ir primityviausiuose darbuose, ið þmogaus reikalauja ne tik sugebėjimo dirbti, bet ir tam tikrø savybiø, vertybiniø orientacijø, veiklos motyvø, charakterio bruoþø. Tai suponuoja tam tikras elgesio normas, kuriø laikymasis paprastai toks pat svarbus individo profesinei veiklai kaip iðsilavinimas ar kompetencija.

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad *profesinė etika* – tai moraliniø reikalavimø, normø, vertybiø, kurios būdingos þmonėms, profesionaliai uþsiimančiams tam tikra darbine veikla, sistema; *profesinė moralė* – tai sudėtinė visuomenės moralinės sąmonės dalis [18: 154–155]. Tam tikrà veiklos ðablonà, pagal kurà vargonininkai turi veikti, kuris apima nuostatas, susijusias su ta veikla, pateikia profesinė padėtis ir vaidmuo visuomenėje.

Katalikø baþnyþia taip pat nepateikė vargonininkams privalomø profesinės etikos normø. Apie reikalavimus vargonininkams trumpai buvo uþsimenama kai kuriuose nutarimuose apie baþnytinæ muzikà. Liturginės komisijos 1986 m. paskelbtose „Baþnytinės muzikos gairėse“ nurodoma, kad *vargonininkai „turi būti dvasingi, grieþtai laikytis baþnytinės muzikos instrukcijø bei klebonø nurodymø“, kurie vargonininkams vadovauja, juos informuoja ir priþiūri jø darbà* [13: 286]. Vyskupo Jono Borutos SJ homilijoje *Viešpaties vynuogyno darbininkams* (2000 m. birþelio 2 d.) paþymima, kad zakristijonai, vargonininkai, chorvedþiai ir kiti parapijø tarybø ir institucijø darbuotojai, nors ir labai talentingai, iðradingai atliktø savo funkcijas Baþnyþioje, bet *jei nesilaikys krikðþioniðko gyvenimo būdo – blaivumo, tyrumo, santuokinės iðtikimybės, jei nebus laisvi nuo turto kaupimo aistros – visi jø profesionalūs talentai nueis niekais*.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, apie vargonininko profesinę etiką buvo diskutuojama vargonininko draugijose susirinkimuose. Nutarimuose pabrėžiama, kad bažnyčios vargonininku gali būti tik tikintis ir praktikuojantis katalikas, neturintis moralinių nusipengimų (*LKB vargonininko draugijos archyvinė medžiaga, protokolas*).

Tyrimo duomenys rodo, kad apklausoje dalyvavę vargonininkai (98%) ir vargonininko specialybės studentai (96,6%) – dažniausiai tikintys. Bažnyčiose dirbantys vargonininkai, bažnyčios vargonininko specialybės studentai ir gyventojai norėtų, kad būtinos vargonininko savybės atsispindėtų tokia svarba (pr. 1 lentelė).

1 lentelė. **Bažnyčios vargonininkui būtinų savybių hierarchija %** (atsakymai virđija 100%; respondentai galėjo pasirinkti jiems priimtinius atsakymų variantus)

Savybės	Vargonininkai (N = 99)	Studentai (N = 30)	Gyventojai (N = 400)
Profesinė kompetencija	78,8	90	82,3
Organizaciniai gebėjimai	65,7	80	70
Padorumas	22,2	13,3	29,8
Religingumas	70,7	30	46,5
Tolerancija	25,3	23,3	23,8
Komunikabilumas	33,3	43,3	30

Respondentai, kaip matyti lentelėje, nevienodai vertina bažnyčios vargonininkui būtinų savybių svarbą.

Bažnyčios vargonininkams svarbiausia atrodo profesinė kompetencija (78,8%), religingumas (70,7%), organizaciniai gebėjimai (65,7%), kiek mažiau – komunikabilumas (33,3%), tolerancija (25,3%), padorumas (22,2%);

Bažnyčios vargonininko specialybės studentai dažniausiai nurodo profesinę kompetenciją (90%), organizacinius gebėjimus (80%), rečiau – komunikabilumą (43,3%), toleranciją (23,3%), religingumą (30%), dar rečiau – padorumą (13,3%). Studentai nemano, kad vargonininkui ypač svarbu būti religingam, o dirbančių vargonininko nuomone, tai antra savybė pagal svarbą.

Gyventojai mano, kad svarbiausia vargonininkui – profesinė kompetencija (82,3%), organizaciniai gebėjimai (70%), religingumas (46,5%), komunikabilumas (30%), padorumas (29,8%), tolerancija (23,8%). Taigi remiantis duomenimis galima teigti, kad vargonininkui svarbiausia yra profesinė kompetencija ir organizaciniai gebėjimai.

Vargonininko, studento ir gyventojų nuomone, padorumas pagal svarbą yra paskutinėje ir priešpasku-

tinėje vietoje, o parapijų klebonas ir klierikas nuomone, padorumas (moralis gyvensena) – būtina šios specialybės asmenų savybė.

Materialinė padėtis

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę prasidėjo socialiniai visuomenės struktūrų pokyčiai. Visuomenė pasidalijo į žvairius sluoksnius pagal politinį, ekonominą, socialiną ir kultūriną statusą. Keitėsi bendravimo santykius nustatantys principai – aporočiai, šitikinimai, moralės normos, estetinės nuostatos. Žvairiuose visuomenės sluoksniuose išryškėjo interesų sumaterialėjimas, t. y. materialinių, buitinių, finansinių motyvų reikšmingumas didėjo, jie ėmė vyrauti, kiti inter-

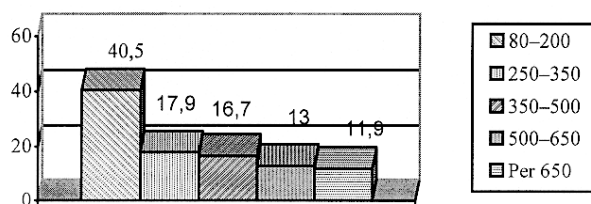
tesarai susiaurėjo, šitvirtino vartotojiški, komerciniai santykiai ir kita [9: 10].

Atsiųvelgiant į darbo rinkos pokyčius atkūrus nepriklausomybę, galima teigti, kad per pastarąją dešimtmetį gyventojų nuostatos, susijusios su darbu, taip pat pasikeitė. Visuomenės vertybių atsakas į didėjantį nedarbą – išaugusi subjektyvi darbo svarba, taip pat naujas žvairių darbo aspektų: kaip gero darbo užmokesčio, galimybės pasireikšti ir kt., svarbos vertinimas.

Vienas svarbiausių darbo aspektų 1990, 1999 m. Lietuvos gyventojams buvo geras užmokeskis. Jo svarba per 9 metus išaugo. 1990 m. gerą užmokestį kaip svarbų darbo aspektą nurodė 79% respondentų, o 1999 m. – 94% [3: 157].

Bažnyčios vargonininkams darbo užmokesčio dydis – dabar taip pat vienas svarbiausių aspektų, nes pereinamoju laikotarpiu gilėjanti socialinė, ekonominė, dvasinė krizė, apėmusi visas visuomenės gyvenimo sritis ir institucijas, paveikė tikinčiųjų pajamas ir finansiną Bažnyčios gyvenimą. Sekmadienių rinkliavose surenkamų pinigų akivaizdžiai sumažėjo. Bažnyčios vargonininkai, kaip profesinė grupė, atsidūrė tarp mažai apmokamų darbuotojų (pr. 1 pav.).

Paveiksle matyti, kad didžiausią vargonininko dalį sudaro tie, kurių darbo užmokeskis yra nuo 80 iki 200 Lt per mėn., mažiausia – per 650 Lt per mėn.

1 pav. Bažnyčios vargonininko mėnesinio darbo užmokesčio dydžio skirtumas (%) (N = 84)

Maþiausias gaunamas atlyginimas – 80 Lt per mën.; didþiausias – 900 Lt per mën. Md = 300.

Palyginti su valstybës ir privataus sektoriaus darbuotojø vidutiniu mënėsiniu darbo ÷pmokesiø, dauguma baþnyþios vargonininkø ÷pdirba kur kas maþiau. Tik 33% apklausoje dalyvavusiø vargonininkø turi ÷formintà darbo sutartà, todël daugumos atlyginimas nepastovus, priklauso nuo surenkamø lëðø, þodinio susitarimo su parapijos klebonu, ÷pimtumo darbe.

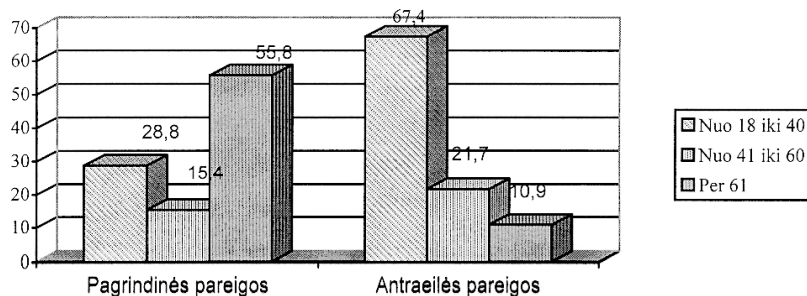
Didþiausia dalà sudaro vargonininkai, kuriø darbo krûvis darbo dienomis – 1 val. (32,8%), poilsio ir ÷venëiø dienomis – 2 val. per dieną (11,8%); maþiausia – vargonininkai, dirbantys darbo dienomis po 6–8 val. ir daugiau (2,9; 4,4%), poilsio ir ÷venëiø dienomis – 1 val. (4,9%) bei 9 ir daugiau val. per dieną (1,2; 3,7%).

Dauguma vargonininkø aptarnauja vienà parapijà (72,4%), nedaugelis – tris keturias (4,1, 2%) parapijas. Vargonininko, aptarnaujanëio vienà parapijà, darbo krûvis gali svyruoti nuo 1 iki 8 ir daugiau val. (priklausomai nuo to, ar tai miesto, miestelio, kaimo parapija; vargonininkø skaiëiaus parapijoje). Didmiesëio vargonininko pajamos daþnai didesnës negu baþnytkaimio vargonininko (didesnis darbo krûvis, daugiau aukojama pinigø). Apskritai baþnyþios tarnai – vargonininkai, zakristijonai, valytojos – gauna gana maþà atlyginimà. Maþose parapijose jie *dirba iš pasiaukojimo ir altruizmo*.

53,5% ($N = 53$) apklausoje dalyvavusiø respondentø nurodë, kad baþnyþios vargonininko darbas yra pagrindinës pareigos, 45,5% ($N = 45$) – antraeilës pareigos. Remiantis duomenimis galima teigti, kad dauguma ne pensinio amþiaus vargonininkø turi kità pagrindinà darbà, o vargonininko pareigos – papildomø pajamø ÷altinis (þr. 2 pav.).

Tyrimo siekta nustatyti, kuriam visuomenës sluoksniui pagal pajamø ir turto rodiklius prisiskiria vargonininkai. Tyrimo duomenys rodo, kad pagal pajamas ir turtà dauguma vargonininkø prisiskiria *vidutiniam* (57,1%) ir *þemesniam* (34,7%) visuomenës socialiniam ekonominiam sluoksniui.

Maþas darbo ÷pmokestis, socialiniø garantijø nebuvimas sàlygoja tai, kad tik 53,3% baþnyþios vargonininko specialybæ baigusio studentø þada dirbti vargonininkais, 43,3 dar neapsisprendë, 3,3 nedirbs.

2 pav. Pagrindinis ir antraeilis darbas pagal amþiaus grupes (%) ($N = 98$)

Neapsisprendæ studentai nurodë, kad jø elgesà lems ÷pimtumas darbe, darbo ÷pmokestis, santykiai su parapijos klebonu.

Respondentø nuomonë vargonininko darbo apmokëjimo klausimu. 86,3% ($N = 345$) gyventojø, 100 parapijø klebonø ir 97,1% ($N = 100$) klierikø mano, kad vargonininko darbas turi bûti apmokamas. 11,6% ($N = 46$) gyventojø, 2,9% ($N = 3$) klierikø neturëjo savo nuomonës ÷iuo klausimu. 2,3% ($N = 9$) gyventojø mano, kad vargonininko darbas neturi bûti apmokamas. Apklausti studentai daþniausiai mano, kad vargonininko darbo ÷pmokesiø turi rûpintis baþnyþios hierarchai (47%) ir valstybës institucijos (47%). Dauguma apklaustø parapijø klebonø mano, jog ÷pmokesiø reikalais turi rûpintis baþnytinë bendruomenë (68%) ir klebonas (66%). Klierikai daþniausiai mano, kad vargonininko darbo ÷pmokesiø turi rûpintis parapijos klebonas (59%) ir baþnytinë bendruomenë (41%). Apklausti gyventojai daþniausiai mano, kad vargonininko darbo ÷pmokesiø klausimu turi rûpintis parapijos klebonas (40%), kiek reëiau – baþnytinë bendruomenë (33%).

Apibendrinant galima teigti, kad baþnyþios vargonininkø profesiniai interesai, darbinë veikla glaudþiai siejasi su kultûrine ir visuomenine veikla, materialinës gerovës siekimu, socialinio áteisinimo, saviraiðkos bei ásitvirtinimo poreikiais.

Pasitenkinimas darbu

Sociologiniu poþiûriu darbas – sàmoninga, universali ir organizuota þmogaus veikla, kurios turinà ir pobûdà sàlygoja darbo priemoniø iðsvystymo lygis ir visuomeniniø santykiø ypatybës, o þmogus ÷ioje veikloje save ávertina kaip visuomenës narà, kuriantà materialines ir dvasines vertybes savo esminiams poreikiams patenkinti. Sudëtingu visuomeniniu reikiniu – *darbu þmogus sàmoningai veikdamas iðreiðkia save kaip asmenybæ* [11: 92).

Darbo aplinka, jos organizavimas, pasitenkinimas darbu, saviraiðkos galimybës – svarbûs aspektai, lemiantys vargonininkø darbinà aktyvumà, darbo kokybæ, bet kartu keliantys darbo santykiø átempà, nes ÷ie klausimai nėra pakankamai analizuojami, nesistengiama neutralizuoti átempø laukø.

Remiantis F. Herzberg teorija pasitenkinimo darbu tyrimui pasirinkti kintamieji yra darbo apmokëjimas, darbo turinys, darbo sàlygos, ÷pimtumas darbe, santykiai su baþnytinës bendruomenës nariais ir kunigu. Atliktas tyrimas rodo, kad daugumà vargonininkø patenkina baþnyþios vargonininko darbo vieta, bet skirtingo amþiaus ir iðsilavinimo respondentø duomenys skiriasi (þr. 2, 3 lenteles).

Daþniausiai vargonininkai patenkinti: darbo turiniu, ÷pimtumu dar-

be, santykiškai su bažnyčios bendruomenės nariais ir kunigu. Darbo užmokesčių dažniau nepatenkinti vyresni respondentai, nuo 41 iki 60 m.

Pasitenkinimą skirtingais darbo aspektais lemia profesinė kvalifikacija: darbo užmokesčių daugiausia patenkinti mokėsi privačiai, lankę profesinės kvalifikacijos kėlimo kursus asmenys ($N = 15$), darbo turiniu – turintys aukštą išsilavinimą ($N = 28$), darbo sąlygomis ir užimtumu darbe – mokėsi privačiai, lankę profesinės kvalifikacijos kėlimo kursus ($N = 15$), santykiškai su bažnyčios bendruomenės nariais ir kunigu – turintys aukštą išsilavinimą asmenys ($N = 28$).

2 lentelė. **Pasitenkinimas darbu (%)**
(parapijų vargonininko atsakymai; $N = 100$)

	Patenkina	Nepatenkina
Darbo apmokėjimas ($N = 93$)	61,3	38,7
Darbo turinys ($N = 96$)	90,6	9,4
Darbo sąlygos ($N = 96$)	74	26
Užimtumas darbe ($N = 96$)	79,2	20,8
Santykiai su bažnytinės bendruomenės nariais ($N = 96$)	91,7	8,3
Santykiai su kunigu ($N = 97$)	92,8	7,2

3 lentelė. **Vargonininko amžiaus ir pasitenkinimo darbu santykis**
(atsakiusiojų skaičius)

Amžius	Darbo užmokestis ($N = 92$)		Darbo turinys ($N = 95$)		Darbo sąlygos ($N = 95$)		Užimtumas darbe ($N = 95$)		Santykiai su bažnytinės bendruomenės nariais ($N = 95$)		Santykiai su kunigu ($N = 96$)	
	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
18–40 ($N = 47$)	24	19	40	5	29	16	36	9	40	5	39	6
41–60 ($N = 18$)	6	11	18	–	13	5	11	7	15	2	17	1
Per 61 ($N = 34$)	26	6	29	3	29	3	29	3	33	–	33	–
Iš viso	56	36	87	8	71	24	76	19	88	7	89	7

Tyrimo rezultatai rodo, kad apskritai vargonininkai patenkinti darbu, o pasitenkinimas atskirais darbo aspektais koreliuoja su jų amžiumi ir išsilavinimu.

Profesijos prestižas

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę prasidėjo spartūs decentralizacijos ir liberalizacijos procesai ekonominiame, socialiniame, kultūriniame gyvenime. Pereinamuoju laikotarpiu visuomenėje susiformavo kitoks požiūris į žmonių darbinę veiklą, kitaip imta vertinti socialines ir ekonomines pozicijas. Rinkos sąlygos pakeitė ir visuomenės socialinius sluoksnius. Vykstantys procesai verčia žmogų suvokti, kad jis pats atsakingas už savo padėtį, kad jo pasirinkta profesija jam suteiks tam tikras teises ar privilegijas. Žiuo laikotarpiu profesijų

prestižo analizė ir prognozavimas tapo ypač aktualūs, nes atsiranda ir formuojasi naujos atskiros žmonių grupės, kurios auga ir tam tikrą statusą visuomenėje.

Nagrinėjant bažnyčios vargonininko profesijos prestižą, reikia atsižvelgti į tai, kaip ją vertina visuomenė, taip pat į ekonominius kriterijus.

Bažnyčios vargonininko profesija šios srities specialistams nelaiduoja socialinių garantijų ir tinkamo darbo užmokesčio, todėl jos prestižas dabar nėra labai aukštas. Prof. L. Digrio nuomone, vargonininko specialybė nepopuliari todėl, kad „jį pasirinkusioji nelaukia dideli honorarai ir greitas pripažinimas“ [14: 18]. Diandieninėje visuomenėje apskritai kultūros ir meno profesijų prestižas nėra aukštas. Bažnyčios vargonininko profesijos prestižas pateiktas 4 lentelėje.

Dažniausiai respondentai mano, jog bažnyčios vargonininko profesijos prestižas dabar yra *vidutinis*. Kai

kurių amžiaus grupių respondentai jį vertina kiek kitaip (žr. 5–7 lenteles).

Tyrimo duomenimis visų amžiaus grupių vargonininkai dažniausiai mano, jog vargonininko profesijos prestižas dabar yra vidutinis. Vyresnio amžiaus (per 61 m.) vargonininkai dažniau nei kiti mano, kad jis aukštas; jaunesni – kad žemas. Nei vienas vargonininkas nenurodė, kad profesijos prestižas yra labai aukštas.

Vyresni gyventojai mano, jog vargonininko profesijos prestižas aukštesnis, jaunesni – žemesnis. Daugiausia respondentų mano, kad vargonininko profesijos prestižas yra vidutinis.

Aviraus amžiaus parapijų klebonai dažniausiai mano, kad vargonininko profesijos prestižas yra vidutinis, kiek rečiau – kad aukštas.

4 lenteliv. Baþnyvijos vargonininko profesijos prestijpas (%)

Rangas	Vargonininkai (N = 98)	Parapijv klebonai (N = 100)	Klierikai (N = 103)	Studentai (N = 30)	Gyventojai (N = 399)
Labai aukstas	–	2,0	1,0	–	4,5
Aukstas	9,2	20,0	12,6	6,7	19
Vidutinis	70,4	70,0	72,8	76,7	54,5
Þemas	15,3	4,0	11,7	13,3	16,8
Labai þemas	5,1	4,0	1,9	3,3	5

5 lenteliv. Baþnyvijos vargonininko profesijos prestijpas (%)
(parapijv vargonininkv atsakymai; N = 98)

Rangas	Amþius		
	18–40 (N = 46)	41–60 (N = 19)	Per 61 (N = 33)
Labai aukstas	–	–	–
Aukstas	7	–	18
Vidutinis	69	79	67
Þemas	20	16	9
Labai þemas	4	5	6

6 lenteliv. Baþnyvijos vargonininko profesijos prestijpas (%)
(gyventojv vertinimai; N = 399)

Rangas	Amþius		
	18 – 40 (N = 261)	41– 60 (N = 57)	Per 61 (N = 81)
Labai aukstas	1	3	18
Aukstas	20	28	44
Vidutinis	21	61	32
Þemas	46	4	3
Labai þemas	12	4	3

7 lenteliv. Baþnyvijos vargonininko profesijos prestijpas (%)
(parapijv klebonv atsakymai; N = 100)

Rangas	Amþius		
	iki 40 (N = 40)	41–60 (N = 20)	Per 61 (N = 40)
Labai aukstas	–	10	–
Aukstas	15	40	15
Vidutinis	70	50	80
Þemas	5	–	5
Labai þemas	10	–	–

Daugumos respondentv nuomone, dabar vargonininko profesijos prestijpas – vidutinis, jaunesniv respondentv nuomone – þemesnis, vyresniv – aukvtesnis.

Baþnyvijos vargonininko profesiniv kvalifikacija ir kompetencija

Dabar Lietuvoje praktiniv baþnyvijos vargonininko profesinio pasirengimo aktualumiv lemia esamos aplinkybiv – visose veiklos srityse vis grieþiviau reika-

laujama kompetencijos. Ðiuo metu siekiama optimizuoti studijv programv kokybiv ir rengiamv specialistv bei realiø darbo rinkos poreikiv santykiv siekiama glaudesnio dvvietimo sistemos ir darbo aplinkos bendradarbiavimo, taip pat asmeniniv saviraiðkos galimybiø, uþimtumo didinimo, socialiniv integracijos. Europos komisijos dokumente „Teaching and Learning: towards the learning society“ (1995) teigiama, kad dvuolaikinivje Europoje turi bvti derinami keli svarbiausi tarpusavyje susijv prioritetiniai siekiai: socialiniv integracija, uþimtumo didinimas, asmenybiv saviraiðka. Todivl svarbu sãmoningai ir motyvuotai, pagrãstai pasirinkti profesijiv ir vgyti profesiniv kvalifikacijiv.

Analizuojant baþnyvijos vargonininkv profesiniv kvalifikacijiv ir kompetencijiv atsipvelgiama iv dvuos aspektus: vargonininkv profesinio rengimo ryðys su jiv teikianivv institucijv ir jv darbuotojv galimybivmis, objektyviais darbo aplinkos poreikiais, tikintis, kad ateityje vgyta kvalifikacija bus naudinga; kaip savo studijas vertina absolventai; profesiniv kvalifikacijos ir darbiniv veiklos poreikiv atitikimas (parapijv klebonv, klierikv ir gyventojv vertinimu).

Profesionalumas, kompetencija ir vgvdvþiai, tinkamas jv panaudojimas yra aktualiv bet kurios profesijos þmogui. Kuo svarbesniv ir prestiþivðkesniv profesija, tuo dvie faktoriai yra labiau akcentuojami. Kita vertus, profesinis pasirengimas sãlygoja ir psichologiniv savijautiv, galimybiv reikvotis, realizuoti savo sugebivjimus ir þinias. Nagrinivjamu atveju tai vargonininkv darbo ko-

kybiv klausimas.

Vargonininkv profesiniv kvalifikacija. Daugiausia apklaustv vargonininkv turi aukvðtãjã ivsilavinimiv (33%), mokivsi privaiviai (26%); maþiausia daliv sudaro savamoksliai (13%) ir turintys nebaigtã aukvðtãjã ivsilavinimiv (10%).

Daugiausia vargonininkv turi vargonininkv (40%), chorvedþio (30%) ir muzikos mokytojo specialybes

(14%). 20% vargonininkø nurodė, kad yra baigę Lietuvos muzikos akademijà (buvusią Lietuvos konservatorijà), 9% – lankę vargonininkø tobulinimosi kursus, 2% – baigę Rokiškio kolegijà, 2% – Ėiauliø pedagoginà universitetà.

Tyrimo duomenys rodo, kad daugumos vargonininkø didesnis nei 20 m. darbo stažas (36%), tik nedaugelio – iki 2 m. ir 2–4 m. (po 8%). Remiantis duomenimis galima teigti, kad nedaug mokslo ástai-gas baigusio absolventø dirba vargonininkais parapijose (parapijø klebonai akcentavo, kad dauguma pensinio amžiaus vargonininkø parapijieèiø yra gerbiami, todël neatleidþiami ið vargonininko pareigø; arba jie dirba maþose parapijose, kuriose vargonininko darbas maþai apmokamas, todël jauni specialistai nenori uþimti ðiø pareigø).

Profesinės kvalifikacijos ir kompetencijos vertinimai.

Tyrimo duomenys rodo, kad 74,5% ($N = 73$) vargonininkø patenkinti savo profesiniu pasirengimu, 60,8% ($N = 59$) norėtø kelti kvalifikacijà. Dauguma patenkintøjø norėtø kelti kvalifikacijà, 13,7% patenkintøjø – ne.

Daugumai vargonininkø kelti profesinà kvalifikacijà trukdo laiko stoka (38,5%), finansinës problemos (27,5%), nerengiami kursai ar seminarai (14,3%).

Baþnyèiose dirbanèiø vargonininkø profesinës kvalifikacijos ir kompetencijos vertinimai pateikti 8 ir 9 lentelëse.

Dãþniausiai manoma, kad vargonininkø profesinë kvalifikacija ir kompetencija yra vidutinë (50,5–64,6%).

Remiantis duomenimis galima teigti, kad daugumà respondentø patenkina vargonininkø profesinis pasirengimas (54–61,7%).

Respondentai pagrindinius vargonininko profesinës veiklos ir asmeniniø savybiø trūkumus nurodė tokia svarbos tvarka: *parapijø klebonai* labiausiai pa-

brëpë nepareigingumà (35,6%), kûrybiðkumo ir aktyvumo stokà (27,9%), reèiau – organizaciniø gebëjimø stokà (20,9%), nesugebëjimà dirbti su jaunimu (18,6%), nesirûpinimà muzikinio repertuaro papildymu bei atnaujinimu (16,3%); *klierikai* pirmiausia akcentavo kûrybiðkumo ir aktyvumo stokà (12,5%), organizaciniø gebëjimø stokà (10,9%), nesirûpinimà muzikinio repertuaro papildymu bei atnaujinimu (9,4%), reèiau – senyvà amþiø (4,7%), neþinojimà liturginiø apeigø eigos (4,7%); *gyventojai* nurodė profesiniø ágûdþiø trūkumà (60,8%), kûrybiðkumo ir aktyvumo stokà (49%), senyvà amþiø (40,3%), neatnaujinamà muzikinà repertuarà (38,7%), nesugebëjimà giedoti (35,5%), organizaciniø gebëjimø trūkumà (34,6%), nesirûpinimà kvalifikacijos këlumu (26,8%), konservatyvumà (23%), nesugebëjimà dirbti su jaunimu (19,4%).

Taigi daugumos respondentø nurodyti vargonininkø profesinës veiklos trūkumai sutampa (tik kai kuriø svarbos tvarka skiriasi). Respondentø nuomone, „*vargonininku turëtø bûti profesionalas, kad kiekvienam þmogui bûtø gera ateiti á baþnyèià bei klausytis giesmiø, o ne baisëtis bobuèiø nusigiedojimu („saulëlydþio chorù“). Tai atbaido jaunus þmones. Baþnyèia turi daryti viskà, kad pritrauktø jaunimà. Kitaip jie pereis á kità tikëjimà, kuris prisitaiko prie ðiandienos poreikiø“* (18 m. mergina). Tikinëiuosius atbaido ir „*tragiškas vargonininko balsas, nemokëjimas dirbti su jaunimu, kartais nusigrojimasis „á lankas“, kad net baus klausytis, norisi bëgti ið baþnyèios“* (24 m. jaunuolis); „*netenkina ir vargonininko vienpusiðkumas, t. y. tik vargonø muzikos supratimas, taikymasis prie savo galimybiø, o ne prie bendruomenës poreikiø“* (35 m. vyras). „*Baþnyèia pati turi apsispràsti, ar jai vargonininkai yra svarbûs. Jei taip, tegul skiria jiems ne maþesnà dëmesà nei kitiems apeigø dalyviams“* (23 m. jaunuolis). Pastebima, kad reikëtø „*rengti visuomenës susitikimus su vargonininkais ir susipaþinti su jø veiklos specifika, stengtis parodyti vargonininko darbo privalumus“* (20 m. mergina). Klebonams siûloma „*ieðkoti jaunø, iðsilavinusio, profesionalio vargonininko“* (41 m. moteris). Pageidaujama, kad bûtø kunigø ir vargonininkø dialogas. „*Vargonininkai nebûtø laikomi kaip ant-rarûðiai þmonës“* (42 m. vargonininkë). „*Vargonininkas ir kunigas – neatskiriamas duetas. Tai tarsi du visos liturgijos sparnai, todël kiekviena baþnyèia turëtø stengtis bendradarbiauti su muzikos institucijomis rengiant vargonininkus“* (31 m. klierikas). Kai kuriø vargonininkø nuomone,

8 lentelë. **Baþnyèios vargonininkø profesinës kvalifikacijos ir kompetencijos vertinimai (%)**

Kvalifikacijos vertinimas	Klebonai ($N = 94$)	Klierikai ($N = 100$)	Gyventojai ($N = 400$)
Aukšta	33,3	40,5	30,5
Vidutinë	64,6	50,5	58,5
Þema	2,1	8,7	11

9 lentelë. **Polþiuris á profesinà pasirengimà (%)**

Kvalifikacijos vertinimas	Klebonai ($N = 94$)	Klierikai ($N = 100$)	Gyventojai ($N = 100$)
Patenkina	61,7	56,3	54
Nevisiškai patenkina	31,9	35,9	35,8
Nepatenkina	6,4	7,8	10,3

reikþtø, „kad baþnyþeos hierarchai surastø lþdø vargonininkø profesiniam tobulinimui ávairiuose seminaruose bei kursuose. Jei atsirastø galimybþ, norinþius siøsti studijuoti á uþsienio aukøtásias mokyklas, nes tik gerai grojantis, iðmanantis vargonus vargonininkas galþs profesionaliai groti vargonais ðv. Miðio metu, vadovauti bei akomponuoti chorui“ (28 m. vargonininkþ). Paþeidaujama, „kad vargonininkas bûtø vertinamas, sudaromos reikiamos sálygos darbui, jam padedama kelti profesinæ kvalifikacijá, kad galþtø pateisinti savo vardá“ (57 m. vargonininkas). Vargonininkai pastebi, kad „maþoka muzikinþs literatûros, jos sunku ásigyti, nes brangi. Labai gerai bûtø ir metodinþ literatûra miðio eigai, tinkamø giesmiø parinkimui“ (42 m. vargonininkas). Norima, „kad vyskupijose vyskupai skirtø prioritetiná dþmesá baþnyþinei muzikai. Kad vyskupai bûtø suinteresuoti, kad vyskupijose dirbtø profesionalûs muzikai, skatintø þmones bendruomeniniam giedojimui ir materialiai remtø tokius projektus kaip giesmynø leidyba“ (42 m. vargonininkas). Pastebima, kad „ruoðiant vargonininkus reikþtø atsipvelgti ne vien á muzikiná pasirengimá, bet ir baþnyþiniø apeigø ásisavinimá“ (62 m. vargonininkas). Norima, „kad kuo daugiau profesionaliø savo srities specialistø ir idealistø ateitø dirbti be galo svarbø vargonininko darbá (ne vien uþ pinigus)“ (38 m. parapijos klebonas).

N. Grikøtaitþ (vargonininkþ), magistro darbe „Muzika Lietuvos Katalikø Baþnyþeje XX–XXI amþio sandûroje“ aptardama vargonininkø kompetencijá, paþymi, kad muzikos kûrinys gyvena ir kalba klausytojams tik tuomet, kai yra atliekamas ir iðreidþkia ne tik kompozitoriaus dvasiá, bet ir jo atlikþjo, kuriam tenka didelþ atsakomybþ, nes jis, kaip laidininkas tarp muzikos kûrinio ir klausytojo, turi perteikti uþþifruotá vidinæ bûsená. Autorþs manymu, neretai ðiandieninþje Baþnyþeos kasdienybþje, per liturgines apeigas muzikos kûrinys (tekstas), kad ir paprastas, vis dþlto pasidaro daug didingesnis uþ jo atlikþjá – dþl prasto atlikimo lieka jis neatskleistas. Dþl to kenþia klausytojas, kuris negali pajauti to, ká muzika galþtø jam perteikti. Taip atliekama muzika vargu ar ágyvendina minþtá tikslá – garbinti ir ølovinti Dievá, nors galbût buvo sukurta religiniu tikslu [5: 6–7].

4. IŠVADOS

1. Katalikø baþnyþeos vargonininkø, kaip profesinþs grupþs, padþtis visuomenþs socialinþje erdvþje analizþ parodþ, kad visuomenþje vykstantys socialiniai kultûriniai, socialiniai ekonominiai, demokratizacijos procesai paveikþ ðios profesinþs grupþs þmoniø vietá visuomenþs socialinþje hierarchijoje, darbinio gyvenimo eigá, profesinþs veiklos galimybes.

2. Vargonininkø socialinei ekonominei padþeiiai turi átakos rinkliavø metu surenkamø lþdø kiekis, ti-

kinþiojþ socialinþ ekonominþ padþtis, susitarimas su parapijos klebonu, uþimtumas darbe. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad pagal pajamas ir turtá dauguma vargonininkø priskiria vidutiniam (56%) ir þemesniajam visuomenþs sluoksniui (34%).

Baþnyþeos vargonininkø profesiniai interesai, darbinþ veikla glaudþiai siejasi su kultûrine ir visuomenine veikla, materialinþs gerovþs siekimu, socialinio áteisavimo ir saviraiðkos bei ásitvirtinimo poreikiais.

3. Vargonininkø profesinæ kvalifikacijai ir kompetencijai keliamø reikalavimø kaitá lþmþ socialinþs kultûrinþs sálygos, tiesioginþ arba netiesioginþ visuomenþs átaka – ðios aplinkybþs suformavo tam tikrus kokybinius reikalavimus vargonininko profesionalumui ir sudarþ tam tikras prielaidas vargonininkui ásitraukti á bendrá muzikinio ir visuomeninio gyvenimo procesá. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad baþnyþeiose dirbanþø vargonininkø profesinþ kvalifikacija ir kompetencija dþþniausiai vertinama viduti- niðkai. Ði kompetencija daugumá respondentø patenkina.

4. Baþnyþeos vargonininkø profesinþs darbinþs veiklos analizþ rodo, kad jos intensyvumas ir veiklos pobûdis priklauso nuo tradicijø, ekonominiø paskatø, Baþnyþeos priimtø instrukcijø ir nutarimø. Atliktas tyrimas rodo, kad pagrindinþs vargonininko profesinþs funkcijos yra vargonavimas, darbas su choru, muzikinio repertuaro papildymas bei atnaujinimas.

5. Daugumos respondentø nuomone, dabar vargonininko profesijos prestiþas yra vidutiniðkas. Jaunesniø respondentø nuomone, vargonininko profesijos prestiþas yra þemesnis, vyresniø – auktesnis.

6. Vargonø specialybþs studentø, gyventojø nuomone, svarbiausios vargonininko savybþs – profesinþ kvalifikacija ir kompetencija, organizaciniai gebþjimai, religingumas, o padorumas, asmeninþs savybþs tþra maþiau svarbûs. Parapijø klebonø ir klierikø nuomone, vargonininkas turi bûti praktikuojantis katalikas, laikytis moralios gyvenenos normø, bûti pareiþingu.

7. Atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad mûsø dienomis vargonininkai apskritai patenkinti darbu, bet pasitenkinimá atskirais darbo aspektais lemia vargonininkø amþius ir iðsilavinimas.

Gauta 2004 05 17

Literatûra

1. Broom L., Bonjean CH. M., Broom D. H. *Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdþiai*. Kaunas: Litera, 1992. 356 p.
2. Dargytþ A. Pajamos socialinþje stratifikacijoje. *Socialinis struktûrinimasis ir jo papinimas*: monografija. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas (Vilnius: UAB „Friskas“), 1999. P. 76–99.
3. *Europa ir mes*: kolektyvinþ monografija. Vilnius: Kultûros ir meno institutas, 2001. 267 p.

4. Geėienė I. Galia stratifikacijos teorijose. *Socialinis struktūrinimasis ir jo paūinimas*: monografija. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas (Vilnius: UAB „Friskas“), 1999. P. 54–75.
5. Grikėtaitė N. *Muzika Lietuvos Katalikė Baūnyėioje XX–XXI amūiė sandūroje*. Magistro mokslinis darbas. Lietuvos muzikos akademija, 2003. 60 p.
6. Gudaitienė I. Profesijė prestiūas. *Socialinis struktūrinimasis ir jo paūinimas*: monografija. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas (Vilnius: UAB „Friskas“), 1999. P. 100–115.
7. Jacikeviėius A. *Pmoniė grupiė (socialinė) psichologija*. Vilnius: Podynas, 1995. 104 p.
8. Kajackas A. *Baūnyėia liturgijoje*: liturgijos raida istorijoje. Kaunas: Lietuvos katechetikos centras, 1998. 343 p.
9. Kublickienė L. Œiuolaikiniai pokyėiai ir socialiniė grupiė interesai. *Socialinė grupė: raidka ir ypatumai: straipsniė rinkinys*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, Lietuvos sociologė draugija (Vilnius: Mokslo aidai), 1998. P. 8–13.
10. Leonaviėius J. *Sociologijos Œodynas*. Vilnius: Academia, 1993. 283 p.
11. Matulionis A. V. *Sociologija*. Vilnius: Homo liber, 2001. 197 p.
12. Mitrikas A. Socialinis identifikavimas ir laiko naudojimas. *Sociologiniai tyrimai. Permainė metas: tapatumo iėdkojimas*. Vilnius, 1995. P. 45–54.
13. Tamuleviėius P. Baūnytinė muzikos gairė. *Katalikė kalendorius Œinynas*. Kaunas–Vilnius: Lietuvos vyskupė konferencija, 1986. P. 284–286.
14. Œadeikytė J. Vargonė aukso amūius. *Respublika*. 2002 03 07. P. 18.
15. Анурин В. Ф. *Общая социология*. Москва: Академический проект, 2003. 492 с.
16. Гуревич К. М. *Профессиональная пригодность и основные свойства нервной системы*. Москва, 1970. 240 с.
17. Мельникас Л. *Экология музыкальной культуры*. Вильнюс, 1995. 379 с.
18. *Социальная структура и социальные процессы*. Москва, 1990. Т. 1. 204 с.
19. Талюнайте М. Й., Титма М. Х. *Престиūж профессий*. Вильнюс: Минтис, 1984. 185 с.
20. Эрки К. *Введение в социологию*. Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. 245 с.

Sonata Drupaitė

POSITION OF ORGANISTS OF THE LITHUANIAN CATHOLIC CHURCH IN THE SOCIAL ENVIRONMENT

Summary

The article is based on the analysis of literature sources and data of empirical research; it analyses the status of organists of the Catholic Church in Lithuania in the social environment of the society. The attention is focused on the following aspects: the social and economic situation of organists and the influencing factors, the interaction between the organist and the working environment, with a special emphasis on job satisfaction. The status of the profession; the assessment given to the professional qualification and competence and emphasis on the drawbacks of the professional activity as well as the factors that impede in-service training; the functions and the code of ethics are other major aspects of the research. The article also gives an overview of membership in professional organisations and the need for such bodies. Analysis of the organists' position in the social environment has clearly shown that the sociocultural, social and economic processes and the process of democratisation taking place in the society have a considerable impact on the position of members of this group in the hierarchy of the society. These processes influenced their working life and opportunities for professional activity. The organists' professional interests are closely related to cultural and social activity as well as the strive for welfare; they are based on the needs for the guarantees of the basic living conditions, acquiring social legality, self-expression and self-consolidation.

Key words: social and economic situation, status of the profession, job satisfaction, qualification and competence, professional ethics